

Preek Maartenskerk 6 juni 2021

Prediker 3, 9-15 en Mattheus 4, 23- 5,3

Teun Kruijswijk Jansen

Een eenzame, donkere figuur op een akker in de avond.

Zijn grote hand strooit het zaad uit.

Een gezicht heeft hij niet.

De pet op z'n hoofd, daarachter een grote gele zon.

Een donkere boom rechts van hem, afgetekend,

een afgezaagde tak, toch ook nog wat bladeren..

Vincent van Gogh zag de natuur als 'iets van boven',
en de zaaier was een beeld daarvan dat zijn hele leven
met hem meeinging.

Hij zag de cyclus van het zaaien en oogsten als beeld voor de oneindige cirkel van de dagen,
maanden en seizoenen,
eigenlijk zoals de Prediker, dat zag.

In de zaaier symboliseert hij dit door de overgang van dag naar nacht: bij het vallen van de avond
zaait de zaaier het zaad, zodat het 's nachts kan rijpen om de volgende dag nieuw leven te
brengen.

De volgende tekst, weten we, kende hij:

*de nacht zal vallen en haar grijze sluier over de bruine aarde leggen; de zaaier wandelt met
regelmatige pas en gooit het graan in de voren; - ; onder zijn armoedige kleding is hij knokig,
uitgemergeld en mager en toch stroomt uit zijn grote hand het leven; met een genereus gebaar
verspreidt hij die niets heeft over het land het brood van morgen'.(Sensier 1881)*

'Hij die niets heeft verspreidt over het land het brood van morgen'. Hier hoor je waar het hart van Vincent klopte.

Als mislukte evangelist, of beter: niet *herkende* en *erkende* evangelist, verschoof als kunstschilder bij hem het Woord naar het beeld.

De passie van Van Gogh voor de Schepping en de mens die vaak het meest kwetsbaar is, komt nu in de tekeningen en schilderijen terug.

Het is de kracht van medemenselijkheid, troost en bemoediging die daar uit gaat spreken.

Dit is een weerspiegeling, denk ik, van de mensen, het volk, waar de Bergrede op doelt.

Op een berg is Jezus, in 'het land van de duisternis', want dat was 't dat land in het Noorden van Israel, *het land achter Gods rug*.

Daar was het zwoegen en ploeteren om te overleven, daar heeft Jezus ze gezegd, die zegenspreuken.

Jezus wilde zijn leerlingen en al die mensen die hem naar dit achterland gevolgd waren bemoedigen, en zeggen dat ze op de goede weg waren.

Het Hebreeuwse woord waar ons 'zalig', 'gelukkig' of 'gezegend' van afgeleid is, schijnt oorspronkelijk verband te houden met 'gaan'.

Geluk en op weg gaan: *het ga je goed, hou vol je bent op de goede weg!*

Het gaat om een wens *en* een manier van leven.

Dat geeft de hoorders in de eerste gemeente, waar Mattheus voor schreef, dus een zegen plus een aansporing mee: *gezegend ben je, hou vol en het zal jullie goed gaan!*

We proberen die woorden hier te spellen en na te zeggen.

En dan ook nog zo'n wel zo'n wonderlijke zegenspreuk: *gezegend jij, arme van geest!*

Er zit een vreemde spanning, een schijnbare tegenstelling in deze zegenspreuk.

Want wie zijn nou toch de armen van geest? Daar wil je je toch niet mee vereenzelvigen of helemaal niet voor uitgescholden worden?

Het gaat bij de arme van geest echter niet om een verstandelijk gehandicapte of 'simpele ziel' waar je op neer kijkt om ze zo te durven noemen..

Het zijn hoogstwaarschijnlijk diegenen die de profeten en psalmdichters de *anawiem* noemen.

'Anawiem' zijn mensen die leven met een vreemd mengsel van hoop en wanhoop.

Ze worden ook wel 'de gebogenen' genoemd: zij die buigen voor de krachten en machten van het leven.

Er worden mensen mee bedoeld die maatschappelijk, economisch en politiek gebukt gaan onder uitbuiting, onderdrukking, armoede, ziekte; kortom mensen die er op de een of andere manier

slecht aan toe zijn. In een beroerde positie zijn ze tegenover een bovenlaag die het uitstekend maakt.

We kennen ze in de klinieken en ziekenhuizen.

We kennen ze, als bijvoorbeeld de slachtoffers van de toeslagenaffaire, of zij die naar een menswaardig leven zoeken aan onze grenzen.

Maar 'de gebogene' geeft ook een geestelijke houding aan: de mensen die niet verwaand en zelfgenoegzaam met hun hoofd in de wolken lopen, maar in hun gewooneheid en ondanks hun positie, het heil van ergens anders verwachten.

Daarom stellen ze zich open voor het geheim van God.

Ze buigen hun hoofd, omdat ze weten dat uiteindelijk het leven ontvangen moet worden: je *kunt* het niet zelf allemaal waar maken.

Ze kunnen zichzelf ook niet troosten met hun innerlijke rijkdom, geloof en kracht als compensatie voor wat ze overkomt. Er hoeft niet 'dit' te gebeuren en hun vertrouwen hangt aan een zijden draad.

Toch is die wanhoop over 'hoe het gaat' niet het enige wat ze vervult.

Er is ook hoop. En die hoop is wakker gemaakt door een stem

Het geluid als van een liedje dat maar niet uit je hoofd wil..

Dankzij die stem leven ze met een droom, geïnspireerd door verhalen van profeten en dichters. En die droom, die hoop wordt van een punt uit in het licht gezet: de God van Israel, die recht doet waar alle andere instellingen en goden zwijgen.

Zijn het mensen in Jezus' tijd, ver van onze belevingswereld weg?

Dat hoeft niet: de mensen zullen Jezus gevraagd hebben om wijsheid, om hun een weg te wijzen, om richting te geven in een onduidelijke toekomst.

Dat zijn dezelfde innerlijke vragen als die wij kennen. *Ik mag dan wel zaaien, maar wat mag ik straks oogsten?*

Er valt zoveel langs de kant, of op rotsige bodem!

Gaan we met onze zachtmoedigheid en barmhartigheid niet kapot aan de hardheid van deze tijd?

Wat betekent je inzetten voor een beetje vrede en recht, als je daar zelf onderdoor dreigt te aan?

Kun je niet beter het maar bij je eigen huis en tuin houden, dat is wel zo overzichtelijk en veilig!

Jezus, vertel ons: hoe leven we een goed leven? Moeten we ons wel blijven richten op die droom van die nieuwe wereld, dat hemelse rijk?

Juist daar, en juist tegen hen, maar in hen tegen ons heeft Hij gezegd dat het goed is als mens geboren te zijn en dat ook hun leven de moeite waard is om geleefd te worden.

Het Koninkrijk *is* al voor *hen* die met zijn belofte gaan leven.

Mensen die weten dat ze weinig meer te verliezen hebben,

weten van binnenuit eerder waar het in een mensenleven en in de samenleving op aan komt.

Zij wonen al in het rijk van de hemelen.

Het Koninkrijk is door Jezus nooit inhoudelijk bepaald, '*daar en daar is het*', maar het is een verlangend vooruitgrijpen op wat kan zijn.

Sta je open daarvoor?

Ben je bereid zo te kijken, te verwachten, je in te zetten voor dat rijk van gerechtigheid en vrede?

Het rijk waar je het resultaat niet meteen van ziet, maar waar deze Levende Heer je naar toe wenkt?

Mattheus nodigt ons uit met dat Rijk te blijven rekenen, en ons er steeds radicaal naar uit te strekken.

Wij zijn geneigd om in het beeld van het zaaien ons steeds bezig te houden met de oogst: wat brengt ons geploeter op?

De zaligspreking laat zien dat het veel vruchtbaarder is om de weg van het zaaien te zoeken. Het daar bij te houden: 'op hoop van zegen'.

Beoordeel je dag naar wat je zaait, in plaats van wat je oogst.

'Arm van geest' betekent dan dat je je bewust bent van je afhankelijkheid.

Dat je je leven niet in eigen hand hebt, hoezeer je dat ook inbeeld, aangepraat krijgt, of op afgerekend wordt in deze maatschappij.

Niet alles blijkt maakbaar, en daarom is het dagelijks zo belangrijk dat je je bewust wordt van het goede dat je al ontvangt. Ook die kleine tekenen.

Zoals Bonhoeffer signaleerde: *'alleen wie voor het kleine dankt, ontvangt ook het grote.'*

Uiteindelijk ben je afhankelijk van de situatie, van je gezondheid, van anderen.

En vooral van God en je eigen ontvankelijkheid.

Want de overwinning van jezelf en het geluk is wat je alleen maar ontvangen kunt.

Je kunt alleen gelukkig worden wanneer je ontvankelijk bent voor wat goed doet, voor de juiste toon, voor het schone, voor het juiste moment.

'Je hebt een groot vuur in je ziel', schreef Vincent eens aan zijn broer, 'maar niemand komt zich er ooit aan warmen en voorbijgangers zien alleen maar wat rook boven uit de schoorsteen komen en lopen door. Nu ja, wat te doen: dat vuur vanbinnen aanhouden... wachten... tot het uur dat iemand die wil erbij komt zitten en misschien wel zal blijven?'

Laat een ieder die gelooft in God wachten tot het uur dat vroeg of laat zal komen.'

Zoals de Prediker zegt: *God haalt wat voorbij is steeds weer terug.*

en Mattheus: *op de goede weg, jullie die arm van geest zijn!*

Ons zwoegen, onze inzet, is weten dat we niet over het resultaat gaan,
maar vertrouwen dat het goed is voor Wie en waar we ons voor geven.

bronnen:

Van Gogh en de kleuren van de nacht, Amsterdam 2008

Vuur in mijn hart , Henri Nouwen Tielt 2007

Zalige eenvoud, Hinne Wagenaar, Jorwert 2019

De Bergrede, Jo Tigcheler, kampen 1987